

ביאורים

ביום הקודם ראינו את דברי הרמב"ם אודות מי שתולה את מופתי עם ישראל במזלות. המופתים הללו הם הרי ניסים היוצאים מגדר הטבע, שהקב"ה מביא כשכר או כעונש על מעשי האדם או האומה. מי שטוען שאלה נגרמו מחמת הכוכבים והמזלות, הוא בעצם כופר ומערער יסודות היהדות.

בקטע שנלמד היום ממשיך הרמב"ם להסביר שגם עניין הקץ, כמו עניין המופתים, אינו תלוי כלל בחישובי המזלות והכוכבים. הוא מספר על אדם אחד בספרד שחישב את הקץ לפי חישובי הכוכבים, אך באותה שנה שבה אמור היה להגיע הקץ על פי חישובו - קרה ההפך מזה, וגזרו גזרות קשות על עם ישראל.

אמנם הרמב"ם מלמד זכות על האנשים העוסקים בחישוב הקץ, ואומר שהסיבה לכך שתופעה זו חוזרת שוב ושוב, למרות שחז"ל אמרו: "תיפח עצמן של מחשבי קיצין" [סנהדרין צז, ב], ואף שלרוב התבררה ברבים טעותם, כשלא באה הגאולה לפי זמן חישובם - היא מחמת קושי הגלות וריבוי הצרות של עם ישראל. עקב כך אנשים היו מוכנים להיאחז גם בחישובות קלושים כאלה, העיקר לא לאבד את התקווה, את האור שבקצה המנהרה, כמו שאדם הטובע בנהר נאחז אפילו בקש שהוא מוצא, למרות שהסיכויים קלושים שהקש יציל אותו מטביעה.

הרמב"ם ממשיך לחזק את יהודי תימן, שכבר כתוב במפורש בדברי התורה והנביאים שכך יהיה - שמרוב אורך הגלות יהיו שיתייאשו מהגאולה - ובכל זאת ה' שב ואומר: "התשכח אשה עולה, מרחם בן בטנה? גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך" [ישעיה מ, טו]. והרי הקב"ה מבטיח במפורש בתורה: "ושב ה' אלוהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך". דבר זה הוא מיסודות האמונה, ובדברי הנביאים אף התבשרנו גם על הצרות שיהיו בזמן ביאת המשיח.

אם-כן, כל המאורעות שקורים לישראל הם חלק מההבטחה האלוהית - כולל אריכות הגלות וקושי הצרות של עם ישראל. וכמו שהתקיימו הבטחות אלה, כך עתידים להתקיים גם שאר דברי הנביאים, על עת הגאולה ושיבת ציון וביאת המשיח, ודבר אחד מדבריהם לא ישוב ריקם.

הרחבות

• משיח בא בהיסח הדעת

פי בעבור שתאריך גלותנו ותחזק - יחשבו רבים בנו שה' עזבנו ושכחנו. הרמב"ם מסביר שמרוב קושי הגלות ישנם רבים שחושבים שאין עוד סיכוי לגאולה. בגמרא נאמר: "אין בן דוד בא... עד שיתייאשו מן הגאולה... כי הא דרבי זירא כי הוה משכח רבנן דמעסקי ביה (רש"י: לידע מתי יבוא המשיח) אמר להם במטותא (- בבקשה) בעינא מנייכו (- אני מבקש מכם) לא תרחקוה (- אל תגרמו להרחיק את זמן הגאולה), דתנינא שלשה באין בהיסח הדעת, אלו הן: משיח, מציאה ועקרב" [סנהדרין צז]. מסביר רבי אריה ליב אלתר שכוננת רבי זירא היא שאין לעסוק בשאלה באיזה אופן תבוא הגאולה, אלא לצפות לישועת ה' באיזה אופן שתהיה [שפת אמת, וישב תרמ"ג]. פעמים ישנן התרחשויות שנראה שלא תוכל לצמוח מהן הישועה, ובכל זאת עלינו להאמין שדרכו של ה' לגאול את עם ישראל נשגבה מבינתנו. בדרך זו מסביר הנצי"ב את דברי משה לה', כשאומר שעם ישראל לא יאמין לו שהוא בא לגאול אותם: "לא קטרג חס ושלום עליהם כי מעטי אמנה הם בגאולה... אלא לא יאמינו כי נראה אל משה בייחוד, כי לא היו יודעים את משה לגדול בתורה המסורה להם מן האבות ולא בחסידות, שהרי בקטנותו נתגדל בפלטיין של מלך (- פרעה)... ומצד דעת בני האדם היה ראוי שיהיה נגלה הקב"ה לאהרון שהיה נביא עד כה במצרים" [שמות ד, א].

עניין המשיח אינו תלוי בכוכבים

וממה שהקדמתי לך יתבאר שענין המשיח אינו נתלה במשפטי הכוכבים בשום פנים. וכבר עמד אחד ממפשילינו בארץ אנדלוס ועשה קץ מצד מלאכת הכוכבים, וגזר שהמשיח יראה בשנה פלונית, ולא היה בחכמינו ובחסידינו אחד שלא פהה דעתו, והלאהו במה שעשה, והוכיחהו תוכחה גדולה. והמציאות עשתה בו יותר ויותר מאשר עשינו אנחנו, כי בעת שזכר שיראה המשיח - יצא המורד בארץ המערב, וזאת חרפה גדולה לבעלי דעת זו. ואולם הצרכנו לזה כלו - חזק הגלות עלינו, והנטבע בכל חבל יתלה°.

האמינו בביאת המשיח

לכן, אחינו, עמדו על עמדתכם, חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה', וכן חזקו קצתכם את קצתכם, וקבעו בנפשותיכם אמונת זה המצפה°, מהרה יגלה, חזקו ידים רפות וברפים כושלות אמצו. ודעו שה' כבר הודיענו על ידי מבישר האמה, ישעיה ע"ה, כי בעבור שתאריך גלותנו ותחזק - יחשבו רבים בנו שה' עזבנו ושכחנו°, חלילה לו מזה, ואחר כן העיד על עצמו שלא יניחנו וישל לא יעזבנו, כי אמר: "ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני" (ישעיה מט, ד), ואחר כן ענה ואמר: "התשכח אשה עולה, מרחם בן בטנה" וגו'. ועל ידי השליח הראשון ע"ה הודיענו ה' בזה ואמר: "כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך, ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם" (דברים ד, לו). "ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך, ושב וקבצך מפלעדי שיעמד איש מזרע שלמה, יקבץ אמתנו, ויאסוף חרפתנו וגלותנו, ויפרסם דת האמת, וימית כל החולקים עליה, כמו שיעדנו ה' בתורה באמרו: "ארצנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב, דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל וגו', והיה אדם ירשה" וגו' (נמדבר כד, ט), וישעת הראותו תהיה עת קשה מאד על האמה, כאמרו יתעלה: "ואפס עצור ועזוב" (דברים לב, לו), ואז יראהו ה' ויעשה מה שיעד. אמר הנביא, מגדיל עת הראותו: "ומי מכלכל את יום בואו, ומי העמד בהראותו" (מלאכי ג, א). זוהי האמת אשר ראוי להאמינה.

